

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Шопської Юлії Костянтинівни «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва»**, подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Сектор малого підприємництва реалізує низку важливих для сталого і збалансованого розвитку суспільства завдань. Однак, в Україні його внесок у функціонування фінансової системи країни, соціальний і економічний розвиток не є достатній. З-поміж причин цього – високі фінансові ризики, які перешкоджають як мотивації до ведення бізнесу, так і нарощенню обсягів господарської діяльності, збільшенню капіталізації, формуванню позитивних фінансово-економічних результатів, схильності представників цього сектора національної економіки до інвестування і т. п. В умовах війни в Україні посилився вплив існуючих та актуалізувалася дія цілого спектру нових фінансових викликів і загроз фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

Зважаючи на зазначене, питання поглиблення теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій з удосконалення інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва є важливим напрямом сучасних досліджень, а подана на рецензію на здобуття ступеня доктора філософії робота «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» - своєчасною, має важливе теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота пов'язана з тематикою наукових досліджень кафедри економіки та публічного управління факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка за темою: «Публічне управління у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (номер державної реєстрації 0121U110239), в межах якої автором обґрунтовано прикладні засади зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва та конкретизовано інструменти державної політики; проаналізовано світові практики зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва та визначено можливості запровадження їх в Україні; на основі запропонованого підходу виявлено причинно-наслідкові зв'язки між рівнем фінансової безпеки сектора малого підприємництва та детермінантами середовища її забезпечення.

СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ, ЇХ ДОСТОВІРНІСТЬ

Ознайомлення з дисертацією Шопської Ю. К. на тему «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» дозволяє констатувати, що наукові положення, висновки й рекомендації, які представлені в роботі, характеризуються повнотою дослідження, послідовною та логічною структурною побудовою, що свідчить про цілісність дослідження.

В роботі здобувачкою проведено критичний аналіз сучасних наукових праць із проблем фінансової безпеки, суспільних фінансів, розвитку сектора малого підприємництва, фінансового забезпечення суб'єктів сектора малого підприємництва, теорії криз тощо. При написанні роботи використано доступні масиви інформації Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національного банку України. Прослідковується й чітка структура в обґрунтуванні піднятих в роботі проблем. Кваліфіковане застосування широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження дозволило отримати ґрунтовні висновки та основні положення роботи.

Дисертаційна робота містить три розділи, має класичну структуру, логіка та виклад основних положень дає змогу простежити хід наукових думок автора, супроводжується схемами, рисунками, таблицями, посиланнями на використані джерела. Висновки наукової роботи відображають результати проведеного дослідження, сутність та новизну розроблених і представлених на захист наукових положень та практичних рекомендацій. Достовірність отриманих у дисертації результатів підтверджується також публікаціями у фахових наукових виданнях та в інших публікаціях, оприлюдненням на всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Отримані результати здобувача у повній мірі розкривають наукову новизну та спрямовані на удосконалення існуючих і розроблення нових положень щодо вирішення завдання поглиблення теоретичних засад, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

НАУКОВА НОВИЗНА ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ

До найбільш вагомих результатів, що розкривають особистий внесок Шопської Ю. К. в досліджувану проблематику і які вона виносить на захист,

можна віднести такі:

- поглиблено розуміння сутності фінансової безпеки сектора малого підприємництва завдяки комплексному її тлумаченню з огляду на безперервне і постійне підвищення рівня фінансового стану малих підприємств, стійкість до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз та небезпек в процесі їх функціонування, реалізацію фінансових цілей та інтересів. Таке бачення фінансової безпеки сектора малого підприємництва дозволяє комплексно підійти до розкриття сутності та інструментів її зміцнення з огляду на критерії (стан, міра, здатність) та характеристики внутрішньої структури фінансової безпеки на рівні сектору (забезпеченість, стійкість, ефективність, захищеність, розвиток);
- удосконалено науково-методичний підхід до поетапного оцінювання стану фінансової безпеки сектора малого підприємництва, який базується на використанні композиційного методу та передбачає: побудову інформаційно-аналітичної системи індикаторів у межах відповідної компоненти фінансової безпеки; розрахунок коефіцієнтів вагової значущості індикаторів і компонент фінансової безпеки; побудову динамічного ряду емпіричних показників фінансової безпеки, застосування якого дозволяє здійснювати комплексну оцінку стану фінансової безпеки сектора малого підприємництва в залежності від зміни детермінант середовища функціонування;
- набули подальшого розвитку пропозиції щодо ідентифікації загроз фінансовій безпеці сектора малого підприємництва з урахуванням сфер їх активізації (погіршення фінансово-ресурсної забезпеченості бізнесу; зниження фінансово-економічного стану; уповільнення динамічних характеристик, неспроможність зберігати висхідний тренд розвитку), які сприятимуть обґрунтуванню та реалізації низки заходів і інструментів її зміцнення;
- удосконалено науково-методичний підхід до виявлення причинно-наслідкових зв'язків між рівнем фінансової безпеки сектора малого підприємництва та детермінантами середовища її забезпечення, який, на відміну від існуючих, передбачає виявлення каузальності та міри впливу детермінант середовища на фінансову безпеку сектора, що дозволяє моделювати потенційні рівні фінансової безпеки з огляду на можливі сценарії трансформаційних змін у середовищі функціонування сектора малого підприємництва, здійснювати форсайт регресорів і каталізаторів умов забезпечення фінансової безпеки у відповідності до сили впливу на фінансово-економічний потенціал і стійкість сектора протидіяти негативним наслідкам макроекономічних шоків;

- набуло подальшого розвитку обґрунтування науково-практичних пропозицій щодо вдосконалення інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в сучасних умовах в частині їх зорієнтованості на покращення фінансово-кредитного забезпечення малого бізнесу, формування системи інвестиційної підтримки його розвитку, детінізацію капіталу, реструктуризацію зобов'язань, ефективізацію бізнес-процесів суб'єктів малого підприємництва та реалізацію потенціалу страхового сектору в цій сфері;
- обґрунтовано доцільність імплементації заходів зі зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва, отриманих в ході узагальнення та аналізу світового досвіду, на базі виокремлення розвиткового (створення сприятливого підприємницького середовища) та первентивно-стабілізуючого (попередження і протидія фінансовим злочинам та кібершахрайствам) підходів, що дало змогу окреслити найбільш прийнятні напрями та механізми для формування комплексної і проактивної політики зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва;
- набули подальшого розвитку прикладні засади зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва через визначення стратегічних пріоритетів державної політики (в частині: покращення фінансово-кредитного забезпечення малого бізнесу; формування системи інвестиційної підтримки розвитку; удосконалення грошово-кредитних інструментів; ефективізації бізнес-процесів; реалізації потенціалу страхового сектору) та конкретизації інструментів такої політики.

ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичне значення результатів дослідження Шопської Ю. К. полягає у розвитку концептуально-змістовних характеристики сектора малого підприємництва, узагальненні еволюції інституційно-правових засад малого підприємництва в Україні та фінансових аспектів його розвитку, поглибленні теоретичної сутності та розкритті змістових характеристик фінансової безпеки сектора малого підприємництва, детермінації інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання розроблених пропозицій для зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва, що підтверджено довідками про впровадження. Зокрема, висновки й пропозиції використані в діяльності Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (довідка

№ 7663/35/10-24 від 26.04.2024 р.), Департаменту економічної політики Львівської обласної військової (державної) адміністрації (довідка № 1-52/238 від 29.03.2024 р.), Європейської бізнес-асоціації (довідка № 01-2903 від 29.03.2024 р.).

Окремі теоретичні та науково-методичні напрацювання дисертації використовуються в навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: «Публічне управління у сфері національної безпеки», «Прийняття рішень в публічному управлінні та корпоративному секторі», «Публічне управління фінансово-економічним розвитком» та при підготовці навчально-методичного забезпечення для студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (довідка № 1363-У від 08.05.2024 р)

ПОВНОТА ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

За темою дослідження опубліковано 13 наукових праць обсягом 7,55 д.а. (5,35 д.а. належить особисто автору), а саме: 7 наукових статей у фахових виданнях України, у т. ч. 1 у періодичних наукових виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science) та 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, до дисертації включено лише ті положення, пропозиції та висновки, які належать особисто здобувачці. Профіль видань та зміст наукових праць відповідають встановленим вимогам до повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування». Кількість опублікованих праць за темою дисертації та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам.

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Наукове дослідження виконане згідно із усіма вимогами законодавства України про авторське право: містить належним чином оформлені посилання на згадані дисертанткою у тексті роботи джерела. Авторкою надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані належні методи дослідження. У дисертації Шопської Ю. К. не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленого

наукового дослідження, що дає змогу зробити висновок про дотримання вимог академічної доброчесності.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення проведеного Шопською Ю.К. дослідження необхідно вказати на окремі зауваження та дискусійні моменти, а саме:

- у першому розділі роботи авторка розкриває теоретичні засади та інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва, при цьому на стор. 40 рис.1.1 описує елементи внутрішньої структури фінансової безпеки сектора малого підприємництва, а на стор. 43 рис. 1.2 обґрунтовує сутнісні характеристики фінансової безпеки сектора малого підприємництва країни. Зі змісту не зрозуміло як співвідносяться між собою елементи, визначені в першій (забезпеченість, стійкість, розвиток) та у другій (стан, міра, здатність) розробках, а тому такі твердження потребують додаткових аргументацій;
- здобувачка у роботі визначає сектор малого підприємництва як «... сукупність суб'єктів господарювання, які законодавчо віднесені до малих, інституційне середовище їх функціонування й розвитку, його інфраструктура, ресурсне забезпечення, зв'язки та відносини» (стор. 71, рис. 1.7), однак проводить аналіз стану фінансової безпеки, беручи за основу лише суб'єкти малого бізнесу, залишаючи поза увагою, інші складові, що не посилює практичну значущість такої розробки;
- у підрозділі 1.2 на рис. 1.4 наведена Концептуальна модель аналізування й контролю фінансової безпеки сектора малого підприємництва, а в підрозділі 2.2 проведено комплексне оцінювання фінансової безпеки сектора малого підприємництва, причому концептуальна модель дублює усі компоненти, за якими проведено оцінювання (табл.2.9, стор. 109-110). Вважаю, що доцільно було б перенести матеріали в підрозділ 2.2, оскільки вони логічно доповнюють запропоновану авторкою наукову-методичну розробку;
- в другому розділі дослідження здобувачка виявила та систематизувала нові виклики фінансової безпеки суб'єктів сектора малого підприємництва в умовах повномасштабної війни в Україні (це рис. 2.1, стор. 88). Однак, аналіз наведених статистичних даних (підрозділ 2.1) завершується 2020 роком. Тоді, як у підрозділі 2.2, де наведено результати аналізу дані завершуються 2022 роком. Вважаю, що такі розбіжності не дозволяють в повній мірі порівнювати між собою отримані результати, а доповнення п.2.1. даними 2021-2022 рр. посилює значущість дослідження;
- авторка у рекомендаційній частині дослідження наводить та обґрунтовує пріоритети та інструменти політики зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва (рис.3.1), а на стор.61 рис.1.5 наводить «Концептуально-структурну побудову та особливості інструментів державної політики зміцнення фінансової безпеки сектора малого

підприємництва», хоча в темі декларує «Інструменти зміцнення...». Постає питання доцільності акцентування уваги на політиці? Якої політики? Політики зміцнення ФБСМП? Такі викладки потребують уніфікації та глибшої аргументації;

- у рекомендаційній частині дослідження (підрозділ 3.2) авторка проводить форсайт середовища забезпечення фінансової безпеки сектора малого підприємництва України. Не заперечуючи таку ініціативу, видається, що вірогідність такого штибу прогнозів в умовах війни не є високою;
- у дисертації є чимало загальновідомих положень, які не завжди сприяють поглибленому аналізу проблеми, що розглядається, також зустрічаються редакційні неточності.

Загалом, вищезазначені зауваження не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Шопської Ю. К. є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно авторкою на високому науково-теоретичному рівні. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил до дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Шопської Юлії Костянтинівни на тему «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» є самостійною завершеною роботою на правах рукопису, цілісним дослідженням, яке виконане за актуальною темою з використанням відповідних методів дослідження. Зміст дисертації містить науково-обґрунтовані результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях. Результати дослідження здобувача вирішують поставлене завдання із дотриманням норм порядності й добросовісності.

Дисертаційна робота Шопської Ю. К. за своїм змістом, достовірністю отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків відповідає спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії” (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а сама авторка – Шопська Юлія Костянтинівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування.

Рецензент:

д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Ольга ЗАМАСЛО